

mgr Ewa Kosior
Uniwersytet w Białymstoku
Wydział Prawa

Streszczenie rozprawy doktorskiej

pt. *Umowa o kumulatywne przystąpienie do długu jako sposób zabezpieczenia wierzytelności*
przygotowywanej w Katedrze Prawa Cywilnego Zakładzie Prawa Handlowego
Uniwersytetu w Białymstoku
pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Teresy Mróz

Celem rozprawy doktorskiej pt. *Umowa o kumulatywne przystąpienie do długu jako sposób zabezpieczenia wierzytelności* jest analiza celowości i przesłanek uregulowania umowy o kumulatywne przystąpienie do długu w drodze ustawowej. Wybór tematu uzasadniony jest zauważalną tendencją, zgodnie z którą wraz z rozwojem stosunków kredytowych poszukuje się nowych form zabezpieczenia, odpowiadających wymogom gospodarki rynkowej, zapotrzebowaniom stron stosunku zobowiązaniowego, w szczególności w obrocie profesjonalnym. W konsekwencji wzrasta również znaczenie kontraktowego przystąpienia do długu. Umowa o kumulatywne przystąpienie do długu wykształca się w praktyce w celu zaspokojenia pewnych zindywidualizowanych lub nowych potrzeb, uwzględniających sytuację gospodarczą. Funkcjonuje obecnie w oparciu o zasadę wolności (swobody) umów jako *de lege lata* nienazwana figura prawna.

Konstrukcja pracy doktorskiej opiera się na podziale rozprawy na siedem rozdziałów.

Rozdział pierwszy dotyczy problematyki rozwoju osobistych zabezpieczeń wierzytelności od czasów starożytnych - ze szczególnym uwzględnieniem przystąpienia do długu. Wykazano w nim, że konstrukcja umowy o przystąpienie do długu została przejęta do systemu polskiego z rozwiązań prawnych przewidzianych w Austrii i Niemczech, chociaż jej korzenie sięgają czasów starożytnych. W okresie międzywojennym w ustawodawstwie polskim pojawiła się regulacja dotycząca umownego przystąpienia do długu, jakkolwiek

częściej miała ona zastosowanie w przypadku tzw. nieudanego przejęcia długu, niż w celu zabezpieczenia wierzytelności *sensu stricte*. *Ratio legis* wprowadzenia tej regulacji było zabezpieczenie interesu wierzyciela w razie przejęcia długu, chociaż dopatrywano się w niej również sposobu zabezpieczenia wierzytelności. Wraz z wprowadzeniem obecnego k.c. wyeliminowano powołaną konstrukcję prawną, głównie ze względu na przeobrażenia ustrojowe i wyparcie gospodarki rynkowej gospodarką centralnie planowaną.

W rozdziale drugim przedstawione zostały argumenty przemawiające za tym, że umowa o kumulatywne przystąpienie do długu należy do umów gwarancyjnych *sensu largo*, o funkcji zabezpieczającej. Funkcję gwarancyjną pełni tutaj przede wszystkim solidarność odpowiedzialności współdłużników. Wskazano również pewne niedoskonałości pojmowania odpowiedzialności solidarnej jako zabezpieczenia wierzytelności. Nadto, w rozdziale powyższym omówione zostały elementy umowy o kumulatywne przystąpienie do długu, w tym rodzaju długu (świadczenia), jaki umowa może zabezpieczać, co pozwoliło na kompleksowe ustalenie charakteru umowy o kumulatywne przystąpienie do długu. W rozprawie zawarta jest szczegółowa analiza rodzajów długów, jakie mogą być przedmiotem przystąpienia. Co do zasady na podstawie umowy można przystąpić do każdego długu, o ile nie jest to sprzeczne z ustawą, zastrzeżeniem umownym, albo właściwością zobowiązania (*per analogiam* do art. 509 k.c.). Podmiot może przystąpić do całości jak i do części długu, o czym decyduje treść umowy. Przesłanką dopuszczalności przystąpienia do części długu jest jego podzielność, determinowana przez podzielność przedmiotu świadczenia (art. 379 § 2 k.c.). Osoba trzecia może przystąpić do długu pieniężnego jak i niepieniężnego, wynikającego z dowolnego źródła (np. czynności prawnej jednostronnej, dwustronnej, deliktu, bezpodstawnego wzbogacenia, orzeczenia sądowego i innych). W rozdziale przeanalizowano dopuszczalności przystąpienia do długów o charakterze osobistym, publicznoprawnym, długów przyszłych, a także wynikających z zobowiązań solidarnych.

W rozdziale trzecim znajdują się rozważania prawne wskazujące na to, że umowa o kumulatywne przystąpienie do długu wymaga zaangażowania wszystkich podmiotów tego stosunku, gdyż wiąże się ze zmianą strony biernej stosunku zobowiązaniowego. W rozdziale tym pojawiają się przykłady zawarcia umowy przystąpienia do długu między przystępującym do długu a wierzycielem, funkcjonujące w obszarze Prawa bankowego, a mianowicie potwierdzenie poręczenia i potwierdzenie gwarancji. W obu sytuacjach przystępującym do długu jest bank lub inna ustawowo wskazana instytucja finansowa, zaś zawarcie umowy przystąpienia nie wiąże się z uzyskaniem zgody dotychczasowego dłużnika (banku).

Szczególny nacisk w powołanym rozdziale dysertacji poświęcony został umowie przystąpienia do długu zawartej w formie *pactum in favorem tertii* (art. 393 k.c.) i ryzyka, jakie może nieść zawarcie takiej umowy w razie przyjęcia założenia, że na jej zawarcie wierzyciel nie ma żadnego wpływu. W rozdziale poruszony został również problem nakładania się na siebie konstrukcji umowy na rzecz trzeciego (art. 393 k.c.) oraz zobowiązania gwarancyjnego, o jakim mowa w art. 392 k.c., a także pobieżnie omówiono kwestię zawarcia umowy z udziałem trzech podmiotów. W powołanym rozdziale zawarto również argumenty przemawiające za i przeciwko uzyskaniu zgody dłużnika i wierzyciela na zawarcie umowy o przystąpienie do długu, a także ich wpływ na bieg terminu przedawnienia. Rozdział trzeci porusza także zagadnienie wpływu umowy na sytuację małżonka dłużnika przystępującego do długu w zależności od podjętych przez małżonka czynności oraz charakteru długu objętego przystąpieniem.

Rozdział czwarty pracy poświęcony został charakterowi odpowiedzialności dłużników w ramach umowy o przystąpienie do długu. Umowa ta kreuje solidarną, nieakcesoryjną i pierwszorzędną odpowiedzialność dłużnika łącznego, której zakres odpowiada zakresowi odpowiedzialności dłużnika pierwotnego. Nadto, odpowiedzialności solidarnej dłużnika łącznego towarzyszy solidarność długu. W następstwie zawarcia umowy nowemu dłużnikowi przysługują wszelkie związane z długiem uprawnienia, w tym prawa kształtujące, np. prawo wypowiedzenia, odstąpienia czy rozwiązania umowy, jakkolwiek uprawnienia te - zgodnie z regułami solidarności - powinny być realizowane przez wszystkich dłużników działających łącznie. Dłużnikowi nie przysługują uprawnienia o charakterze ściśle osobistym, jak np. prawo uchylenia się od skutków oświadczenia woli złożonego przez dłużnika pierwotnego, a przystąpienie nie wywołuje innych skutków w sferze stosunku zobowiązaniowego za wyjątkiem zwielokrotnienia podmiotów odpowiedzialnych za dany dług.

Poczynione wyżej ustalenia są podbudową dla kolejnego, piątego rozdziału pracy, w którym omówiona została wzajemna pozycja podmiotów stosunku zobowiązaniowego, w szczególności w zakresie przysługujących im zarzutów. Analiza sytuacji prawnej podmiotów pozwoliła na wskazanie różnic i podobieństw umowy o łączne przystąpienie do długu z umową poręczenia zarówno w sferze zewnętrznej, tj. wobec wierzycieli jak i wewnętrznej, tj. między dłużnikami. W konsekwencji wskazane zostały kryteria rozróżnienia umowy o kumulatywne przystąpienie do długu od umowy poręczenia, tj. wykładni językowej, wykładni celowościowej oraz wypłacalności dłużnika głównego. Analiza porównawcza umowy przystąpienia do długu i poręczenia wymagała pogłębienia

poprzez krótkie odniesienie się do najskuteczniejszej w powszechnym odczuciu praktyków formy osobistego zabezpieczenia wiarygodności, jaką jest obecnie weksel. Pozwoliło to na ukazanie wad i zalet przystąpienia do długu.

Rozdział szósty dotyczy najważniejszych kwestii z zakresu ustawowego przystąpienia do długu. Również na tle tej instytucji należy wskazać na cechy odróżniające ustawowe i umowne przystąpienie do długu. Przede wszystkim ustawowe przystąpienie do długu kreuje odpowiedzialność o typowo gwarancyjnym charakterze, tj. odpowiedzialność za cudzy dług i z tych powodów należy mówić nie tyle o przystąpieniu do długu z mocy ustawy, co przystąpieniu do odpowiedzialności za cudzy dług. W rozdziale omówione zostały cechy wspólne kumulatywnej odpowiedzialności za dług *ex lege* i *ratio legis* jej zastosowania.

Rozdział siódmy zawiera porównanie regulacji odnoszących się do kumulatywnego przystąpienia do długu przyjętych w Niemczech, Francji i Włoszech, w których umowa ta ma długą tradycję prawną. Najwięcej uwagi zajmują regulacje obowiązujące w Niemczech, jako stanowiące wzór konstrukcyjny dla polskiego ustawodawcy międzywojennego oraz Włoch, w których umowa ta funkcjonuje pod różnymi nazwami, w zależności od konfiguracji, w jakiej zostanie zawarta i znajduje bardzo szerokie zastosowanie również jako zabezpieczenie roszczeń o charakterze publicznoprawnym. W powołanych systemach prawnych umowne przystąpienie do długu funkcjonuje co do zasady na podstawie swobody umów i autonomii woli stron. Brak normatywnej konstrukcji umowy nie przeszkadza popularności umowy. Zawarcie umowy o przystąpienie do długu stosowane jest nie tylko dla celów zabezpieczenia, ale i zwolnienia z długu jako uproszczony sposób spełnienia świadczenia w stosunkach wielopodmiotowych.

W zakończeniu rozprawy znajdują się wnioski końcowe, uwagi *de lege lata* i *de lege ferenda*, sformułowane na podstawie analiz i badań poczynionych w treści rozprawy.

